

FASE ROOD VOOR HET LITERAIRE MIDDENVELD

Door uitblijven indexatie dreigt er een verschraling

Om de Vlaamse literatuurambities waar te maken, is het literaire veld essentieel en is jaarlijks minstens €1,33 miljoen nodig om de huidige werking te behouden. Zonder die minimale correctie dreigen organisaties door stijgende loonkosten en het uitblijven van indexatie financieel kopje onder te gaan. Dit houdt nog geen rekening met groei of extra inflatie, waardoor de nood zowel groot als urgent is: fase rood.

Het Vlaamse letterenveld hapt naar adem. De literaire organisaties die binnen het reglement literaire organisaties van Literatuur Vlaanderen structureel worden ondersteund, stellen vast dat de huidige financieringssystematiek hun **werking op termijn onhoudbaar** maakt. Dat is onder meer een rechtstreeks gevolg van de economische conjunctuur, met inflatie en een dalende koopkracht. Maar vooral **het uitblijven van een indexatie van de middelen geven de doorslag**. Voor een behoud van de huidige activiteitenkalender is minstens **1,33 mio** euro per jaar nodig, zo blijkt uit berekeningen. Dat zou een status-quo opleveren, zonder budgettaire ruimte voor groei of instroom. De literaire organisaties zijn vragende partij voor een indexatie van de lonen zodat zij hun rol kunnen blijven opnemen om de Vlaamse ambities rond literatuur en leesbevordering mee waar te maken.

De subsidiebedragen voor de beleidsperiode 2023–2027 werden vastgelegd op **prijsniveau 2022** en momenteel is er **geen indexatie** voorzien. Indien ook voor de volgende beleidsperiode 2028–2032 geen indexering wordt voorzien, betekent dit dat organisaties in 2032 met nominaal dezelfde middelen zullen moeten functioneren als in 2023, ondanks een structureel gestegen kostenbasis.

De cijfers liegen er niet om: uit een sectorbrede berekening wordt duidelijk wat de negatieve impact is van de huidige financiering voor werkingsmiddelen. Door automatische stijgingen in de personeelskosten (indexering en anciënniteit) zonder een evenredige groei in de middelen, verdampt het werkbudget van de literaire organisaties in Vlaanderen tegen 2030-2032. Daardoor dreigt er een algehele verschraling van het middenveld: minder artistieke ontwikkeling, minder publiekswerking en minder ruimte voor nieuwe stemmen in dat veld.

De toestand is dus precair om twee redenen: het bestaande ecosysteem is in gevaar en er is nood aan zuurstof om de huidige werking te garanderen.

Op basis van een recente sectorbrede berekening is de conclusie duidelijk. Als het kader hetzelfde blijft, wat de subsidies en eigen inkomsten betreft, stijgen de personeelskosten sneller dan de beschikbare middelen. Daardoor krimpt de ruimte voor de werking jaar na jaar. Voor heel wat spelers wordt die ruimte tegen 2030-2032 zelfs nul of negatief.

Een overzicht op basis van concrete cijfers:

1. Personeelskosten stijgen structureel sneller dan de middelen.

Dat komt door de combinatie van indexering, inflatie en anciënniteit. Bij bijna alle organisaties stijgt de loonkost tussen 2023 en 2032 fors. Enkele voorbeelden:

- Passa Porta: van ca. €411.911 naar €637.985 (+55%)
- VONK & Zonen: van ca. €100.338 naar €161.238 (+61%)
- Stripgids: van ca. €102.570 naar €177.915 (+73%)
- Iedereen Leest: van ca. €1.048.341 naar €1.562.640 (+49%)

De reële werkingsmiddelen krimpen jaar na jaar, waardoor steeds minder ruimte overblijft voor inhoudelijke en artistieke werking. In meerdere organisaties worden ze tegen 2030 zelfs negatief.

2. De reële werkingsmiddelen dalen bijna overal zeer sterk.

Zelfs waar de nominale werking positief blijft, zakt de koopkracht van die middelen zwaar. Tegen 2032 blijft er reëel nog een fractie over van de werkingsruimte van 2023. Bijvoorbeeld:

- Poëziecentrum: van €115.311 reëel naar nog slechts ca. €938
- Behoud de Begeerte: van €113.272 naar ca. €7.261
- Grafixx: van €64.672 naar ca. €3.788
- Stripgids: van €97.430 naar ca. €22.738

3. Een aantal organisaties gaat zonder extra middelen effectief onder nul.

Daar wordt de werking dus niet alleen krap, maar theoretisch onhoudbaar binnen het model:

- Iedereen Leest: negatief vanaf 2030, en tegen 2032 ca. -€110.047 reëel
- Passa Porta: negatief vanaf 2030, en tegen 2032 ca. -€36.454 reëel
- Villa Verbeelding: negatief in 2032 (ca. -€5.556 reëel)

4. De 70%-norm zet extra druk op de begroting.

Het reglement literaire organisaties vraagt o.m. dat er minimaal 30% van de totale omzet naar inhoudelijke werking gaat, en dus maximaal 70% naar overheadkosten, waaronder de personeelskosten. De bijkomende nood bij gelijkblijvende subsidiëring is tegen 2032 ongeveer:

- Iedereen Leest: + €446.530
- Villa Verbeelding: + €107.105,61
- Passa Porta: + €169.407
- Poëziecentrum: + €116.082
- VONK & Zonen: + €54.826
- Behoud de Begeerte + €60.083,79
- Stripgids: +€101.358
- Grafixx: +€95.891
- Huis Herman Teirlinck +€82.947

Zelfs als een organisatie haar huidige subsidie en een minimale eigen inbreng behoudt, volstaat dat in meerdere gevallen niet meer om personeel plus werking binnen de norm te financieren. De 70%-norm wordt voor de organisaties op termijn structureel onhaalbaar, niet door inefficiëntie maar door een structurele scheeftekening.

Het uitblijven van indexering creëert een paradoxale situatie waarbij organisaties enerzijds geacht worden hun maatschappelijke en artistieke opdracht kwalitatief te blijven vervullen, maar anderzijds jaar na jaar minder reële middelen ontvangen om die opdracht waar te maken.

De gevolgen zijn duidelijk:

De structurele onderfinanciering tast het volledige literaire ecosysteem aan:

- minder ontwikkelingskansen voor literaire makers
- minder ondersteuning voor literaire makers
- Een verhoogde druk op het personeel in plaats van verduurzaming
- Een afbouw van programmatie en publiekswerking in de literaire sector
- minder participatiekansen
- minder innovatie

Op basis van berekeningen bedraagt de gezamenlijke nood circa €1,33 mio euro per jaar. Dit is geen kwestie van groeien, maar van een minimale stabilisering. Deze berekening is gedaan door de middelen van 2023 tegen die van 2032 af te zetten.

Literaire organisaties vormen de basisinfrastructuur van het literaire ecosysteem in Vlaanderen. Zonder die basis verschaalt niet alleen het aanbod, maar ook de doorstroom van nieuw talent en de maatschappelijke relevantie van literatuur, lezen en leesbevordering.

Zelfs met een status-quo of stabilisering van de middelen, door een noodzakelijke correctie door te voeren ter hoogte van de structureel ondersteunde organisaties, is het letterenveld gebaat bij een stevige injectie voor **extra zuurstof**: met het oog op artistieke vernieuwing en de instroom van nieuwe stemmen en spelers. Stilstand betekent ook hier dat er geen echte vooruitgang wordt geboekt en dat de vitaliteit van het huidige letterenveld onder druk staat. Deze analyse wordt sectorbreed gedeeld en verdient aandacht door onze overheden.

Met de nieuwe subsidieperiode onder Literatuur Vlaanderen in het vooruitzicht, zijnde 2028-2032, is dit een pleidooi voor een verduurzaming van de middelen vanaf 2027, te beginnen met een indexatie zoals die in andere sectoren wel is doorgevoerd. Indexering is geen groeivraag, maar een noodzakelijke voorwaarde voor beleidsmatige continuïteit, bestuurlijke geloofwaardigheid en een duurzaam literatuurbeleid.

Conclusie

Om de Vlaamse ambities rond literatuur te verwezenlijken is het literaire veld noodzakelijk, en is er minstens €1,33 mio per jaar nodig om de werking van de bestaande literaire organisaties in het middenveld te garanderen. Bij het uitblijven van een dergelijke correctie – hier berekend bij wijze van **minimumscenario** – gaan de organisaties op termijn kopje onder, als gevolg van de stijgende lonen en het uitblijven van een indexatie. In dit scenario houden we nog geen rekening met groeiambities, nieuwe projecten of een inflatie boven de aannames. De collectieve nood is dus even hoog als urgent. Dit is **fase rood**.

Ondertekend door:

Behoud de Begeerte

Grafixx

Huis Herman Teirlinck

Iedereen Leest

Passa Porta

Poëziecentrum

Stripgids

VONK & Zonen

Villa Verbeelding

TOELICHTINGEN

Poëziecentrum blaast in 2030 50 kaarsjes uit en dat doen we graag in schoonheid, de toekomst voor de organisatie wat betreft de subsidiëring ziet er echter minder rooskleurig uit. Door inflatie en stijgende lonen neemt de koopkracht van de subsidie af, terwijl de kosten stijgen. Dit betekent voor Poëziecentrum dat zonder indexering van de subsidie, de werkingsruimte daalt met bijna de helft. In 2032 blijft nog ongeveer 53% van de huidige werkingskoopkracht over.

Dave Van Robays, directeur Poëziecentrum

Onze organisatie vertrekt expliciet vanuit het maakproces en de ontwikkeling van literaire makers. Net daar snijdt het probleem het diepst: doordat de personeelskosten automatisch stijgen (index, anciënniteit) terwijl de middelen gelijk blijven, krimpt de ruimte voor inhoudelijke werking jaar na jaar.

Concreet betekent dit voor VONK & Zonen:

- **Minder tijd en ruimte voor makers**
Trajecten zoals talentontwikkeling, residenties en collectieve werkprocessen vragen langdurige begeleiding. Net die tijdsintensieve ondersteuning komt onder druk te staan, terwijl ze essentieel is voor onze missie.
- **Afbouw van experiment en interdisciplinariteit**
Onze werking zet in op literatuur buiten het boek, in dialoog met andere kunstvormen en contexten. Dat soort experiment is per definitie kwetsbaar en verdwijnt als eerste wanneer middelen onder druk staan.
- **Vershraling van het netwerk en ecosysteem**
We functioneren als een verbindende schakel tussen makers, partners en publieken. Minder middelen betekenen minder samenwerkingen, minder uitwisseling en minder circulatie van kennis en werk.
- **Toenemende druk op het team**
De paradox is dat we dezelfde - of zelfs groeiende - maatschappelijke en artistieke verwachtingen moeten waarmaken met minder reële middelen. Dat vertaalt zich in meer werkdruk in plaats van duurzame ontwikkeling van de organisatie.
- **Minder toegang en diversiteit in het veld**
Onze ambitie om literatuur naar nieuwe publieken en stemmen te brengen komt in het gedrang. Minder werkingsruimte betekent minder kansen voor nieuwe makers en minder inclusieve publiekswerking.

Kort gezegd: zonder indexatie verschuiven we onvermijdelijk van een ontwikkelingsgerichte, zorgzame en experimentele praktijk naar een minimale, overlevingsgerichte werking. Dat staat haaks op onze missie om literatuur als een levende, collectieve en maatschappelijke praktijk te versterken.

Pim Cornelussen, coördinator VONK & Zonen

Stripgids heeft sinds het begin van deze (eerste) subsidieperiode zeer bewust, en op vraag van de commissie, geïnvesteerd in een professionalisering van onze organisatie. Dat betekent dat we een coördinator hebben aangeworven en ons team hebben gediversifieerd met een poule van (freelance) projectmedewerkers die als opdracht hebben om – via de trajecten die ze ontwikkelen – te investeren in stripmakers, de brede sector, het onderwijs en het publiek van lezers en liefhebbers.

In 2024 kwam het aandeel in personeelskost (= kernteam) op ongeveer 65% van de subsidie van Literatuur Vlaanderen; 35% van de subsidie was dus beschikbaar voor werkingskosten. Brengen we onze eigen inkomsten (vooral uit Stripgids Magazine) mee in rekening, dan komt die verhouding op 51% tegenover 49%. Met ons werkingsbudget willen we als organisatie:

- Investeren in stripmakers en de sector door middel van (les)opdrachten, workshops, lezingen, podiumvoorstellingen, expo's, een festival...;
- Stripmakers en hun vak een platform geven – aan marktconforme vergoeding – in een literair magazine van hoogstaande kwaliteit en toch breed toegankelijk;
- De literaire creatie en Vlaamse makers erkenning geven, ook over de grenzen heen;
- Jonge lezers, leerkrachten en leesbevorderaars warm (blijven) maken voor het beeldverhaal als unieke kunst- en leervorm;
- Onze vaste organisatiekosten voor boekhouding, administratie, logistiek, IT... dekken.

Alleen: de personeelskost stijgt snel en het resterende werkingsbudget vermindert zienderogen.

In 2025 was de verhouding personeelskost – werkingskost binnen de LV-subsidie al verschoven richting 68% tgo. 32% (of incl. eigen inkomsten naar 54% tgo. 46%). Zonder indexatie zal dit in 2027 gaan naar 73% tgo. 27% (of naar 58% - 42% incl. eigen inkomsten).

Ons kernteam is al zeer nauw ingeschaald, met een deeltijdse coördinator, hoofdredacteur en project-/festivalmedewerker. Alles bij elkaar drijft de Vlaamsbrede werking van Stripgids op de inzet van nauwelijks anderhalve voltijdse medewerker.

We willen niet besparen op vergoedingen aan auteurs, redacteurs, docenten, illustratoren...: zonder hen geen strip meer in Vlaanderen. Er zit bovendien zeer weinig speling op onze vaste organisatiekosten. En we voerden al een efficiëntieoefening door op ons magazine.

De enige optie is dan nog om te besparen op projecten. Of erin durven investeren in de hoop er de eigen inkomsten mee op te drijven. Dat laatste kent echter zijn grenzen, zeker in de literaire sector.

Voor de periode vanaf 2028 zouden we, bij ongewijzigd subsidiebedrag, naast een grondige besparing op onze projecten ook het bedrag aan vergoedingen voor literaire makers en de sector quasi moeten halveren.

Rekening houdend met de inflatie moeten we vanaf 2030 beide budgetten zelfs wegsaneren, als we ons magazine willen verderzetten zonder kwaliteitsverlies – het enige in Vlaanderen en al ruim vijftig jaar een gewaardeerd uithangbord van de negende kunst. De vraag is hoe de Vlaamse strip dan zijn glans kan blijven behouden.

Heleen Driesen, coördinator Stripgids

De komende jaren zijn cruciaal voor het kunstenveld in Vlaanderen. We hebben een periode van hoogconjunctuur meegemaakt, ook artistiek. Een golf waar ze ons in het buitenland om benijden. Vandaag staat de wind op kop en dreigen we, door krampachtige besparingen op korte termijn, onze status als vernieuwer te verliezen, met alle gevolgen van dien. Het is een situatie die om koelbloedigheid vraagt, ook met het oog op de toekomst van onze literaire sector. Willen we een divers en performant letterenveld en is er een – politieke – bereidheid om daarin te blijven investeren? Of laten we de verschraving toe, in de wetenschap dat de expertise die door opeenvolgende generaties is opgebouwd, voorgoed dreigt te verdwijnen? Gelet op de maatschappelijke uitdagingen van vandaag, waaronder een dramatisch dalende geletterdheid bij onze jeugd, zou je denken dat die keuze snel is gemaakt.

Wat Behoud de Begeerte betreft: dat is een verhaal dat ruim veertig jaar geleden is opgestart. En waar wij met het huidige team, bestaande uit vijf vaste medewerkers en minstens dubbel zoveel freelancers, er alles aan doen om de kwaliteit van onze werking zo hoog mogelijk te houden. Kwaliteit in het bedienen van auteurs en kunstenaars enerzijds, en van het publiek anderzijds. Die dubbele opdracht ervaren we als een privilege, maar de druk op de werkvloer wordt alleen maar groter. Zoals de prognose laat zien: in een scenario waarin geen indexatie of correctie wordt doorgevoerd, krimpt het budget om voorstellingen te maken, om te toeren, om inspirerende contexten te creëren waarin auteurs en hun lezerspubliek gedijen. Dat is even verontrustend als frustrerend en, op termijn, onhoudbaar. Het letterenveld in Vlaanderen verdient beter, lees: een duurzaam kader, met ruimte voor nieuwe initiatieven en nieuwe stemmen, ook binnen de werking van de bestaande literaire organisaties. We hopen dat deze logica wordt onderschreven én gehonoreerd.

Steven Heene, coördinator Behoud de Begeerte

Voor Villa Verbeelding maakt het uitblijven van indexering het in de toekomst onmogelijk om de reglementaire 30-70-norm te blijven halen en Vlaamse beleidsdoelstellingen effectief te realiseren. Bij een ongewijzigd personeelsbestand nemen de personeelskosten tegen 2032 met circa €70.000 toe t.a.v. 2026 terwijl de inhoudelijke werkingsmiddelen reeds maximaal doelgericht worden ingezet. Het niet indexeren zal onze landelijke spreidingsopdracht aantasten en de ontwikkeling van noodzakelijke nieuwe modellen verhinderen. Bovendien beperkt het onze mogelijkheid om creatiekansen voor illustratoren en andere partners aan te bieden, waardoor innovatie en kwaliteitsvolle uitvoering van onze opdrachten in het gedrang komen. Expertise en uitvoeringskracht zijn essentieel om onze kernopdrachten duurzaam te blijven realiseren.

Falke Lambrechts, coördinator Villa Verbeelding